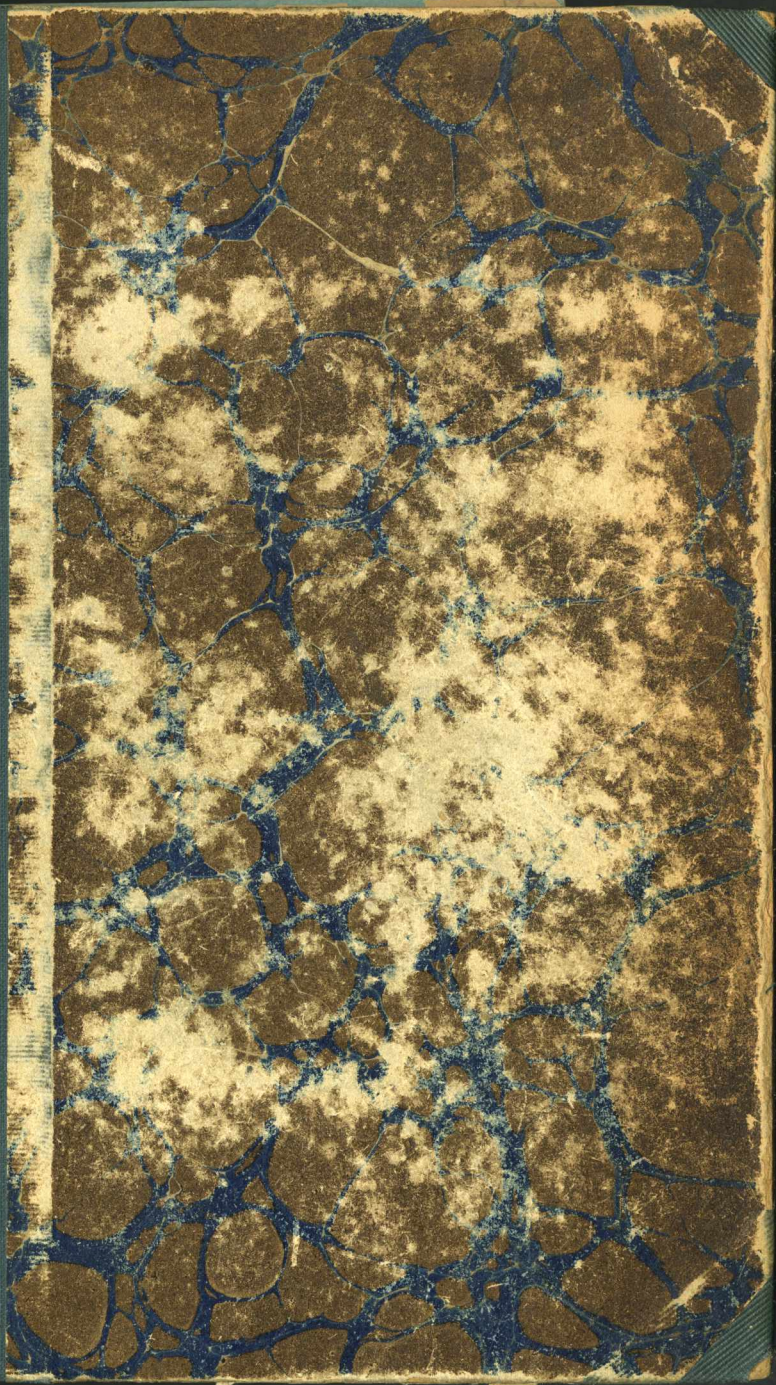

Politikai
röpiratok.

95.

95
739

MONDJUK KI AZ IGAZAT.

IRTA

JÓKAI MÓR.

JELIGE : Szólj igazat, — s ne hagyd
betörni a fejedet.

8.

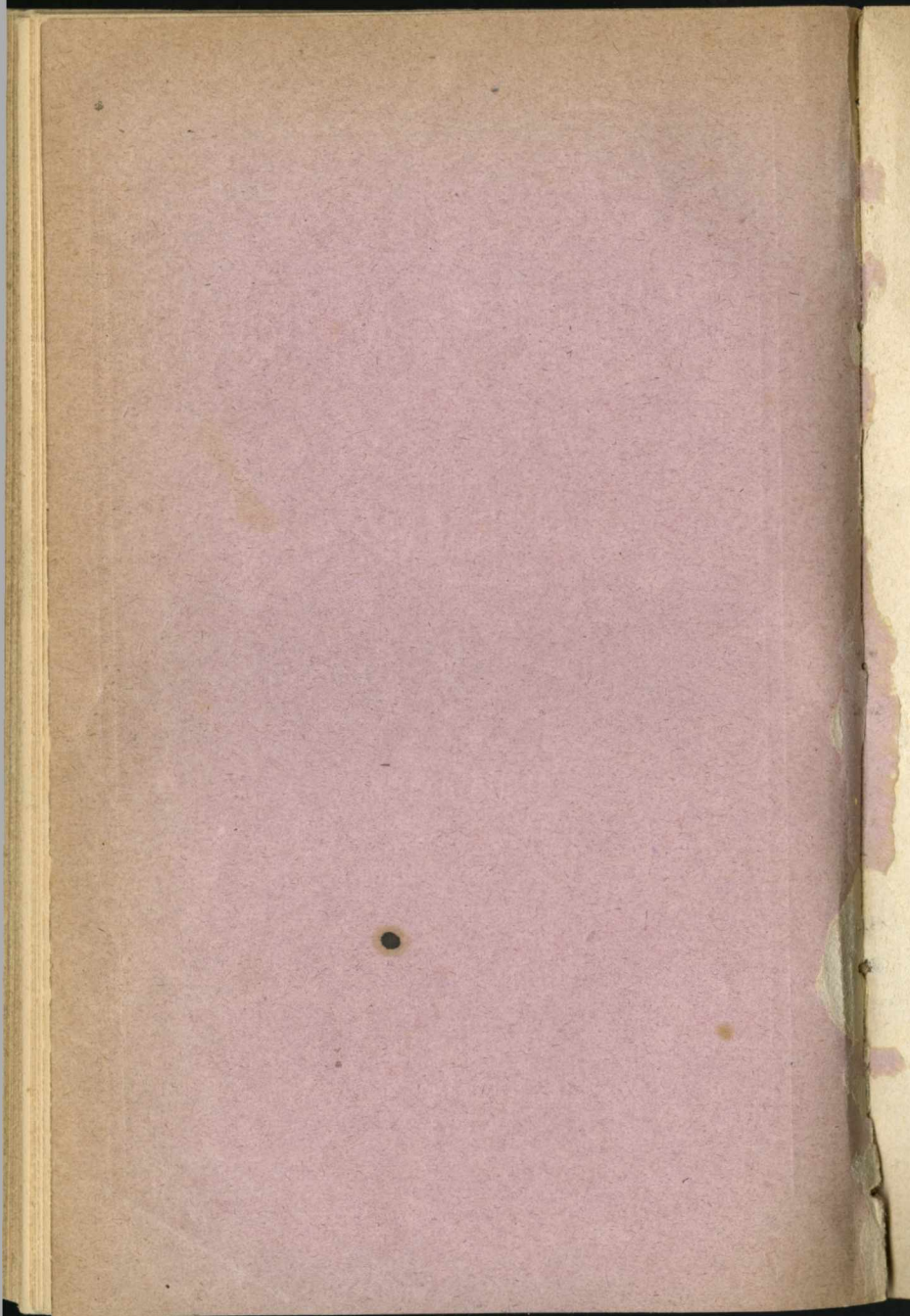
SZERZŐ TULAJDONA.

BUDAPEST.

AZ ATHENAEUM R. TÁRS. KÖNYVNYOMDÁJA.

1878.

Bolti ára 20 kr.

MONDJUK KI AZ IGAZAT.

IRTA

V
JÓKAI MÓR.

JELIGE : Szólj igazat, — s ne hagyd
betörni a fejedet:

SZERZŐ TULAJDONA.

BUDAPEST.

AZ ATHENAEUM R. TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

1878.

Dr BALLAGI GÉZA.

I.

Miért hallgattunk ez ideig?

Sokáig vártam ez eszmék közzétételével mikkel a szabadelvű párt és az általa támogatott magyar és közös kormány eljárását a kiegyezési és külpolitikai kérdésekben igazolni szándékozom.

A halasztás oka az volt, hogy a mig egyfelől a külügyi égető kérdésben nem lehet mindent nyomtatásban adni a mi a felizgult közvélemény teljes megnyugtatóra szolgálna, nagyobb veszélyek előidézése nélkül, mert gyakran ott, hol a hazai közvélemény választ követel, a nemzetközi tekintetek hallgatást parancsolnak — addig másfelől a monarchia lajtántúli felével folytatott egyezkedés szintén a legnagyobb ovatosságot tanácsolja; mert minden krajczár, mely a kiegyezés következtében Magyarországnak fog javára szolgálni, eszköz volt a lajtántúli — velünk egyezkedő

— kormány megingatására, melynek épen úgy, mint a mi kormányunknak, otthon is küzdenie kell az ellenzéki factiókkal s még azonfölül saját többségének rivalisáló elemeivel. Minden indok, mely Magyarországon a kiegyezésnek védelmére szolgált, vádponttá alakult ellene a társ-monarchiában. Nekünk indikálva volt ujjal nem mutatnunk az egyezkedésből háramló előnyeinkre, mert a tulsó félen rögtön ollóval nyultak hozzá.

Azonkívül is el kellett ismernünk, hogy a magyarországi ellenzék kifogásai a nemzetgazdászati kiegyezések ellen legalább is olyan jogosultak, mint a lajtántuli ellenzékéi, s amannak csak illetékes ellensúlyozásul szolgálnak.

»Ezért« türtük, hogy az ellenzék lapjai és népgyűlései, lapjainkat, pártunkat, mind kormányostól, napról-napra az ország megkáro-
sításával vádolták : mert a mint észre hagytuk vetetni, hogy valamiben megnyugodtunk, a miben a két kormány megállapodott, ezzel oly nyugtalanságot keltettünk fel a Lajtántul, hogy ismét a mi kormányunk jött abba a helyzetbe, hogy oda át tőle követelték az engedékenységet.

A külügyi égető kérdésben pedig (elvileg) semmi okunk sem volt az ellen-

zékkel ellenarczvonalba állni, mert a monarchia érdekeinek (a mik Magyarország érdekeivel azonosak) erélyes megvédése iránt véleménykülönbség közöttünk nincs, s vitás kérdés csak az lehet, hogy meg voltak-e védve, meg vannak-e, s meg lesznek-e azok kellően és a kellő időben?

Az ellenzék támadása azonban most már oly térre ment át, a hol több kárt lehet tenni, mint a mennyit bármely külellenség, vagy alkudozó fél tehet velünk; mert ezen a téren Magyarországnak minden módon kormányozhatlanná tétele lehet a végeredmény.

Nem állítom azt, hogy a népgyűlésnek utczai lázongássá fajulása a kormányfő ellenében, hogy az esküdtszék ítélete a királyi tekintélylyel szemben, az ellenzék tényei; de mindenesetre jelenségei az időnek; s most már helyén van, hogy egymásnak és a nemzetnek számot adjunk, s megkérdézzük, hogy »mit akar az ellenzék?«

Hogy mi mit akarunk? azt kevés szóval megmondjuk:

»Kiegyeztetni Magyarországot Ausztriával, hogy azután teljes erőnktervényesithessük az európai nagy versenyben; nem támaszkodva senkire oly biztosan, mint saját monar-

chiánk két, egymáshoz és uralkodójához hű országára s nem követve mást, mint annak érdekeit.

De mit akar az ellenzék?

Vagy helyesebben: mit akarnak a különböző ellenzékek?

II.

A közjogi ellenzék.

Az első feleletet már előre tudjuk: megbuktatni ezt a kormányt.

De hát azután?

Kinek van programja egy új és »lehető« kormányrendszerhez?

Világos programja csak a függetlenségi pártnak van, vagy mint magát legujabban nevezi: »a közjogi ellenzék«-nek. Benne van a címében: »függetlenség Ausztriától.« Egy önálló Magyarország, belgazdaságában, külpolitikájában senkinek le nem kötelezve.

Olyan czél, a melyért lelkesülni lehet, s a melynek fényes ábrándjai örökké világítani fognak minden szivben, a mely fiatal, oly politikai tan, a melynek gyökerei historiai mül-tunkba fogóznak bele, s a melynek ujra meg

ujra kihajtó sarjait irtani kegyeletlenség volna, s csak a férfigond és sulyos tapasztalat nyomául maradó redők a homlokon hozzák meg azt a tudatot, hogy ez a fényes eszménykép Európa jelen constellatiói között létesíthetetlen.

Ha mi magyarok is úgy tudnánk csendesen szőni, fonni, kereskedni, a világpolitikába bele nem avatkozni, mint a belgák, hollandiak, svédek; — ha mi nekünk is hazánk egy részét képeznék a világtenger; — ha mi nálunk is úgy készek volnának a különajku nemzetiségek az uralkodó nemzetiségben elenyészni, mint Belgium flamandjai a francziában; — vagy ha mi is tudnánk oly közönyösek lenni a nemzetiség eszméje iránt, mint a helveták Szent-István birodalmát nemzetiségi cantonokra felosztani, — s ha azután le tudnánk mondani minden missiónkról, szerepünkről Európa magas politikájában, — akkor talán lehetnénk hasonlók azokhoz a kisebb államokhoz, megállhatnánk úgy, a hogy azok; — tudniillik, míg azokat is egy-egy nagyhatalom jónak nem látandja bekebelezni — recompenzációképen.

De alkotni egy olyan Magyarországot, mely mindannyiunk ifjúkori eszményképe volt

mely ideben igazi magyar legyen, kifelé erős és hatalmas, mely határait a szélrózsa minden irányában, folyton fenyegető ellenséges népek ellen diadalmasan védelmezze, nem mondom ugyan, hogy kivihetetlen; de kell hozzá egy millió katonának fegyverben tartása s a mi ezzel együtt jár, az adónak háromszorosan felemelése. A független Magyarországért rajongó párt, hiveinek minduntalan csak Bécsset mutatja fel menekülni vágyása tárgyául, de elhallgatja azt, hogy a midőn az osztrák örökös tartományoktól szabadulni akar; elveszti Istriát, mely egyetlen magyar tengerpartunkat fedezi és elveszti Gallicziát, utolsó védbástyánkat Oroszország ellen, s elhallgatja azt, hogy a mely hatalomnak sikerül Ausztriát megsemmisíteni, ez aztán Magyarország határánál meg nem áll.

S miután mi látunk magunk előtt más utat is, mely azon czélhoz, hogy Magyarország »ország« legyen és »magyar« — áldozatokkal ugyan, de nem a nemzet életvéreinek feláldozásával, elvezet, — ezt követjük.

Azért azonban egész tisztelettel emlitjük mindig azon derék hazánkfiait, kik a megérkezett homlokredőkkel sem vesztették el fiatalságukat; s folytatnak egy erős küzdelmet,

— a lehető győzelem reménye és vágya nélkül, s ezért viszont azt a kis örömet, miszerint magukat egyedül »igaz magyaroknak« és jó hazafiaknak hirdessék, s minden pártjukon kívül állót, de különösen minden kormány hívét, mind a hét főbűnben részesnek proklamálják, nem irigyeljük tőlük és természetesen találjuk.

III.

A szélső jobb.

Épen nem érthető azonban a szélső jobb programja.

A hajdani ó-conservatív elemekből s a szász fractióból alakult párt, karöltve a democraticus függetlenségi szélső ballal.

Gencz és Metternich neophitái, az orosz-német sainte alliance lovagjai a félholdas lófarkkal kezükben.

A honvédség örök antagonistái mint hirdetői a nemzeti általános fölkelésnek.

Az octoberi diploma phalanxa, mint kielégithetetlen radikal párt.

S a derék szász képviselők, kik az Ausztriával való egyezkedésünkben, ultra

liberalis és renitens politikájukkal bennünket, szegény alkudni kész kormánypártiakat, meg-szégyenitenek !

Ez igazán olyan tünemény, mely megmagyarázza e párt vezérének: Sennye-
nek állandó távolmaradását, ki ha a czélt elismerte is magáénak, de az eszközökben válogató volt.

Nem támadják ők meg a kiegyezést, csak azt mondják, hogy azt máskép kellene csinálni. Azzal, hogy hogyan máskép? adó-sok maradnak.

Akármit talál fel a kormány, azt elismerik, hogy annak fel kell találva lenni, hanem azután addig keresgélnek benne, míg mind-egyikben találnak egy hajszálat. Egy hajszál nem sok, de az ételben találva elég annak indokolására, hogy nem kívánnak belőle, s ellene szavaznak mindennek.

Ugy látszik, hogy semmihez sincs étvágyuk, mint azokhoz a sült gesztenyékhez, a miket a baloldali tigriskörmökkel remélnék a parázból kikaparhatni. — S ez sokkal ildomosabb feltevés róluk, mint az a másik, hogy csak azért szövetkeznek a szélsőségekkel, hogy egy olyan általános zavart idézhessenek elő, mely azután az ő ultramontan és conservativ programmjuknak diadalát, mint mene-

külést a végveszélyből, tüntesse elő. Ezt én nem állítom, de ez a vélemény nagyon el van terjedve.

Elismerem, hogy ennél a két szélső pártnál a capacitatio, bárminő alakban tiszta szerecseny mosás. Épen azért, mert mind a két ellenzéki töredék céljait és indokait értem.

IV.

A független szabadelvűek.

De nem mondok le az eszmecsere lehetőségéről a »független szabadelvű« párttal szemközt. Nem mondok le azért, mert magatartását nem értem. Lehet, hogy vagy mi őket, vagy ők minket valamiben félreértenek s ennek fel kell derítve lenni.

Kénytelen vagyok itt legelőbb is e párt tisztelt vezérénel, Simonyi Lajos báró barátomnál kezdeni.

Mikor a volt balközép a fusió létrehozása iránt tanácskozott, épen tisztelt barátom volt az, ki a párt több tagját saját szállásán összehívta. Ott vitattuk meg, hogy üdvös és szükséges lesz-e ez a lépés? Ott mondta el előttünk Tiszakálmán azon körülményeket, a melyek között a kormányalkotás le-

hetővé válik; őszintén, tisztán, kendőzés nélkül.

Két dolog iránt tisztában voltunk: az iránt, hogy az önálló nemzeti bank, s a külön vámterület felállítása iránti jogunk sem mi oldalról kétségbe vonva nincs; de e kérdések mikénti megoldása a jövő körülmények és különösen a pénzügyi viszonyok alakulásától fog függni.

Tisza Kálmán nem ámitott minket. Elénk tette a kérdést világosan. A külön vámterület népszerűbb álláspont, mint a vámközösség; az önálló nemzeti bank erősebb jelszó, mint a közös bank. Elvül állítani föl, minden eshetőséggel és helyzettel szemben, e kettő létesítését, sokkal erősebb álláspont, mint a két év múlva bekövetkező megoldás esélyeinél az akkori körülmények tekintetbe vételét elfogadni. Van-e elég nagy cél előttünk, mely méltó arra, hogy álláspontunkat feláldozzuk s az új kormányalkotáshoz, melyre ily feladatok várnak, hozzá járuljunk?

Ha mi akkor azt mondjuk: nem hozunk ily áldozatot, nincs miért? akkor nem jó létre a fusio, Tisza nem lép be a kormányba.

De mi mérlegre vetettük e lépésnek az

üdvös eredményét azzal, a mi a magunk vesztesége s a közügy iránti szeretet lenyomta nálunk az önszeretet scrupulusait. Támogatást ígértünk az új kormánynak s tisztelt barátom Simonyi Lajos báró maga is belépett abba, és pedig nem valami indifferens tárczát vállalva; hanem éppen a kereskedelmit; államtitkárát ő maga választotta ki magának, s az is a balközép legtekintélyesebb államgazdászati capacitása volt. Simonyi Lajos elaboratuma volt a legelső alap, melyen a vámügyi tárgyalások megindultak: — tehát elfogadta azt az alapot, mint miniszter, a melyet most megtámad, mint képviselő.

Megengedem, hogy a kiegyezés nem volt olyan kedvező, a milyennek ő remélte (én is jobbat vártam) s a csalódás lehetett ránézve elég ok arra, hogy tárczáját letegye, lehetett ok arra, hogy az így fejlődött törvényjavaslatra ne szavazzon; de hogy ő maga az alapot, melyet saját maga megvetett, ugyanazon szempontból támadja meg, melyet a szélső bal állított fel; az minden parlamenti »jó szokás« ellen van.

Ugyan mit mondana tisztelt barátom arról a sportmanról, ki a turfon a saját ver-

senyparipája »ellen« fogadna? Pedig ez több, mint sport!

S ugyanezen szemrehányással kell illetnem mindazon tisztelt tagjait a független szabadelvű pártnak, a kik mint balközépiek, a mult országgyűlési szak alatt a Tisza által megismertetett alapon a fusiót létrehozni segítették, s most bennünket, a kik ez alapon megmaradtunk, elhagynak, sőt mikor azt látják, hogy kitartásunk miatt az ellenzék bennünket sárral dobál, még e dobálásban is részt vesznek.

Mit gondolnak? Ha Tiszát azok, a kik legjobban megértették, a hozzá legközelebb állott jó barátok és kapacitások, a nehéz megoldású kérdésekben így elhagyják, mint ők; ki lesz még Magyarországon az az államférfi, a ki pártja támogatásában bizva, csak egy évre való tervet is merjen előkészíteni?

Pedig azt nem mondhatják, hogy a cél, a melyért az egyesülés megtörtént, meg nem lett volna közelítve. Főcél volt: állama háztartásunknak önerőnkéből való rendezése. A tény beszél. A fusio előtt volt a deficitünk hatvannégy millió (1874.)

most pedig (1878.) tizenhat millió.*) Ez eredmény!! Pedig 1874. óta költségvetésünk megszaporodott az előttünk felvett 153 millió súlyos kölesön kamataival, vasutak rendezésére és birtokba vételére kiadott magas összegek kamataival, a magasra emelkedett arany agio terheivel, s a Tiszaszabályozásra most tervezett mulhatlan nagy kiadásokkal.

A független szabadelvű pártnak másik alkatrésze a volt Deákpárt hiveiből áll.

Én elismerem rájuk nézve egészen az álláspont változtatás jogát. Ők nem hívták, nem biztatták Tiszát és pártját a kormányra és a kormánypártba lépésre, joguk van ellenzékét képezni irányukban, a mint azok a tulsó oldalra átjutottak.

S a legunalmasabb genrenek tartanám,

*) Hallottam ugyan az államháztartás rendezésére olyan radikális indítványokat is, hogy csináljunk államtönköt, akkor minden jó lesz. De megjegyzem rá, hogy a tönk kimondásban csak az nyer (nem tisztességesen) a kinek több az adóssága, mint a vagyona. De Magyarország birtokos ur, a kinek az állam birtokai, uradalmi, vasutai, lánchidai, palotái, reális értékben az összes adósságait háromszorosan fedezik. Ezeket mind elprédálni elvesztegetni lehetne; de akkor azután el volna veszve először az állam vagyona, másodsor a hitele — örökre.

ha a kormányra jutott ellenzék tagjai irgalomért esdekelnének a volt kormánypárti tagoknál, hogy legyenek kegyelmesek »az ő« tényeik megítélésében.

Hanem azt minden bizonynyal megköveteljük a hajdani kormánypárt tagjaitól, hogy tényekért, a miknek ők maguk voltak a szerzői, ne az utánuk következő kormányt tegyék felelőssé.

A független szabadelvű pártnak azon contingense, mely a hajdani kormánypártból csatlakozott hozzá, a legkiméletlenebb, mind a szószéken, mind sajtója organumaiban a mostani kormányt ostorozni a népre rótt elviselhetlen terhekért, a növekedő vagyoni sülyedésért, az államadósságok sulyos voltáért, az adóvégrehajtásokért, és egészen el akarja feledtetni, hogy hiszen nem a mostani kormány és annak a pártja volt az, mely e sulyos terheket az országgal elfogadtatta, hanem ők maguk; — hogy nem a mostani kormány vette föl a terhelő kölcsönöket, a miknek a kamatait fizetni most oly nehezen esik, hanem ők maguk; nem a mostani kormány lepte be az országot költséges hivatalnoksereggel, hanem ők maguk; — nem a mostani kormány építetett annyi vasutat, a mi a kezelési költséget sem fizeti ki, hanem

ők maguk: — de mi ezért még sem vádoljuk a megelőzött kormányokat; mert elismerjük, hogy az absolutismus által gyűjtött terheket a kiegyezéskor a magyar kormánynak el kellett vállalnia; hogy az egész ország administratióját, törvénykezését gyökeresen újra kellett alakítania; — hogy vasuti hálózatunkat még azon esetre is, ha az a befektetett tőkének kamatait nem keresi ki, létesítenie kellett, hogy termelő közönségünknek megadja az eszközt a világpiaczon terményeivel idején megjelenhetni, s hogy a vasuthálózatunk megítélésére nem a bevételek eredményét kell felvennünk, hanem azt a különbséget, hogy a míg 1864-ben, a magyar vasutak kiépítése előtt egy mérő buza ára volt 2 frt 50 krtól 3 frtig, addig most, a vasutak kiépítése után 5 frttől 6-ig áll s így az egész országnak javára szolgál maradandó eredményül. *)

Azt sem vetjük vissza a szabadelvű független ellenzék hajdani kormánypárti elemeinek szemére, hogy ha a bankügy

*) S azt az eredményt nem lehet a keleti háborúnak betudnunk s az 1854-iki gabonaárakra hivatkozunk; mert most nem viseli egész Európa a háborút, mint akkor, s a két hadviselőfél tőlünk nem igen vesz gabonát, mi magunk sem költünk most egy fél milliárdot hadsereg mobilizálásra, mint 1854-ben.

és a vámkérdés mai nap oly nyomasztóan hat ránk, ennek megoldásával épen azok a kormányok maradtak tartozásban, a melyeket ők pártoltak föltétlen odaadással, mert elismerjük, hogy ugyanazok az akadályok, a melyeket mi most magunk előtt találunk, az akkori kormányoknak is — bár nem mind — utjában állottak.

Még csak abban sem veszünk magunknak viszontorlást, hogy az elszegényedésért, a vagyonpusztulásért azokat a kormányokat tegyük felelőssé, melyeket a szabadelvű független ellenzék egykori kormánypárti elemei föltétlenül támogattak, mert elismerjük, hogy e bajoknak okai mind ezen kormányokon kívül fekszenek s az akkori kormányférfiak sem a négy egymásra következő rossz aratásért, sem a bécsi pénzügyi romlásért, sem a mostani európai üzletpangásért nem felelősek.

De annyit legalább megkivánhatunk az illető pártférfiaktól, hogy a midőn mi menteni és igazolni törekszünk az örökölt helyzetet, melyet nem az ő vezérférfiak hibái idéztek elő; ők ugyanakkor azt a helyzetet, a mit mi készen vettünk át ő tőlük s a mit azóta a keleti háboru még jobban meg-

rontott, ne hirdessék a mi vezérférfiaink bünének.

E vezérférfiak különben nem kizárólag a volt ellenzék vezérei, közöttük vannak az egykori Deákpárt legkiválóbb celebritásai, s magát a szabadelvű pártot most már elemeire felbontani céltalan, haszontalan és lehetetlen vállalat: — a kik ennek jelenleg tagjai, azokat nem érdekek és nem tekintélyek tartják össze, a mik változás alá esnek, hanem egy célnak a tudata, mely helyét nem változtatja.

V.

Miért egyezkedik a két állam egymással?

A pártokról elmondtam, a mit szükségesnek találtam, térjünk át magukra a vitatott kérdésekre, a mik a kiegyezés részeit képezik.

Hogy ez a kiegyezés valakinek eszményképe volna közöttünk, annak a bebizonyításával ugyan nem foglalkozom.

Nem olyan jó biz ez, mintha egy győztes nemzet diktálná azt egy legyőzöttnek, vagy mintha angolok volnánk: a britt szigetek lakói s úgy egyezkednék szomszédainkkal.

De hát arról ki tehet, hogy magyarok

vagyunk s a földnek épen azt a foltját nevezzük hazánknak, melyet az új panszláv nép-vándorlás elárasztással fenyeget; nemzet, melynek nincs sehol rokona; de van egy nagy küldetése: a kultura, alkotmányos szabadság és felvilágosodás terjesztése a keleten, s rendezett állapotok fenntartása egy örökké forrongó országcsoport közepett.

Helyzetünk, nemzetiségünk, missionk parancsolja, hogy ne álljunk egyedül: szövetségest keressünk.

A szövetség mindig annak kerül nagyobb áldozatba, a kinek nagyobb szüksége van rá. Válogathatunk. Vagy Ausztria, vagy Oroszország, vagy az aldunai fejedelemségek szövetsége.

Az Ausztriával való szövetség sok forintunkba kerül; de csak forintjainkba; míg a másik kettőnél a forintjainkból is áldozatokat kell hoznunk, meg a nemzetiségünkéből is.

Anyagilag Ausztriának is szüksége van a Magyarországgal való kapcsolatra; mert ha az osztrákok megtérhetnének a nagy Németország kebelébe: az lenne még csak Bécsben az igazi »krach.« Ámde nekik az állami felbomlás esetén nincs az a félteni valójuk, a mi nekünk: a nemzetiség. Ennek

az előnynek a tudata teszi őket velünk szemben keményebbekké.

Nem szándékozom abba az adathalmazba beletévedni, a mit a közös vámterület alapján kötendő egyezkedés ellenfelei ez alap ellen felhoztak. Úgy hiszem: könyvtárak vannak erről már írva. S nem akarom senkivel elhíttetni, hogy azt a themát, a mit ennek specificus szaktudásai egész életükön keresztül tanulmányoztak, én most egy oldal papi-ron meg fogom magyarázni. Lehet, hogy igazuk van a vámsorompók felállítását sürgetőknek, hogy Magyarországnak ebből nyeresége lehet; én csak politikai oldaláról fogom fel a kérdést: »érdemes-e az eshetőleges nyereség, hogy azért két összetartozó ország megkezdje egymás közt a nemzetgazdasági harcot, — ha kikerülheti?«

Mert a külön vámterület: nemzetgazdasági harc; a vámsorompónak tulsó oldala is van, s ha mi az egyik kapunál szedjük az osztrák iparcikkektől a vámot, a másik kapunál az osztrákok szedik a mi terményeink és iparcikkeink vámját. Az elsővel meglehet, hogy segítünk a hazai iparoson, (bár az iparszabadság mellett az is kétséges) de a második által lenyomják az osztrákok a mi mezőgazdaságunkat.

Hát még az a tömérdek hivatalnokse-
reg, a mit a vámsorompók őrzésére teremteni
kellene, még pedig nem magyarajkuakból,
mert határainkon Bukovinától Fiuméig mind
idegen ajkuak vannak letelepülve.

Azokat értem, a kik azt mondják: »nem
akarunk Ausztriával összetartozni!« de mit
keresnek ebben a táborban a conservativek,
mit a 67-ki kiegyezés hivei, sőt maguk a fu-
sióba belépett volt balközép tagjai is, kik
megértették és fölfogták a célját a két or-
szág összetartozásának?

Egy szóval sem tagadom, hogy a laj-
thántuli fél az egyezkedésnél kiméletlenül,
gyakran igazságtalanul jár el velünk; nem
csillapítok senkit arra a szelid gondolatra,
hogy adjuk át magunkat neki megkötött kéz-
zel. De sőt vegyük szigorú birálat alá a ki-
egyezés részleteit s a mi bennük reánk nézve
életkérdés, abban álljunk helyt szilárdul; de
utóljára is mind a két félre nézve az legyen
a jelszó, hogy »élni és élni hagyni!«

Nem háladatos mottó! Sokkal külön-
dolog a két ország népét innen is túl is egy-
másra heczzelni: elhítenni az osztrákkal,
hogy a mi nála hiányzik, azt a magyarok
vették el; s a magyarral, hogy minden sze-

gényiségünknek oka az osztrákkal való közösség.

Az összevesztés könnyü munka és igen jutalmazó, arra nézve, a ki eszményképét csak a választókerületben találja fel, de a ki az egész hazát veszi törekvése eszményképeül, az a nehezebb munkát fogja elvállalni s elfogadja jutalmul a szidalmaztatást, a mit azért bearat.

Háladatlan feladat megmondani innen is tul is a zugolódó hazafiaknak, hogy pénztelenségünknek oka nagy részben mi magunk vagyunk; a jó esztendőket vesszük kiadásaink normájául, nem a rosszakat. Hogy apáink az egész háztartásukra nem költöttek el annyit, mint a mennyit mi fölösleges fényüzési cikkekre kiadunk, hogy mind Magyarországon, mind Ausztriában oly fényüzés van, a minőt sem Németországban, sem Olaszországban nem találunk. Hogy a midőn van bátorságunk megmondani a kormánynak, hogy szegények vagyunk, nincs bátorságunk ezt bevallani odahaza — a saját házuknál, s hogy ezt a magunk szerezte szegénységet meg nem szünteti semmi törvényhozás; de megszüntethetjük saját magunk: a saját magunktól függő erőfeszítéssel.

Nem tagadom, hogy a vagyoni hanyat-

lás az országban nagy; bár nem oly növekedő, mint az elmúlt években; de tagadom azt, hogy e hanyatlásnak a kormányzat, vagy a törvényhozás volna az oka.

Az üzletpangás egész Európára kiterjed, az ipar mindenütt a földön fekszik, az inség az ötmilliárdot nyert Németországban épen úgy otthon van, mint az azt könnyedén kifizetett Franciaországban, mi sem képezhetünk az általános szabályból kivételt.

Több évi mostoha időjárás, a boldogabb években folytatott könnyelmű pazarlás s az általános helyzet bizonytalansága Európában: a kulcsa mindannyiunk bajának.

A ki mind ezeken segíteni tudna, az már nem »nagy ember« volna; hanem »kis Isten!«

Mikor a földbirtokos takarékoskodik, zsúgorgat, otthon marad, adósságait fizeti, kóppottban jár, akkor az iparos és a kereskedő szűkölködik. A piacról hiányzó vásáros tömeget semmi rendszabály oda nem várásolja.

VI.

Olyan nagyon koldusok vagyunk-e, s olyan koldussá kell-e lennünk, mint az ellenzék hirdeti?

Semmiképen nem bocsátkozom azon adatok megvitatásába, a mikkel az ellenzék azt igyekezik bebizonyítani, hogy a vámszerződés Ausztriával Magyarországra terheket ró. Elfogadom az álláspontot egészen. De tagadom a következtetésüket, mely szerint »ezen terhek« miatt kell Magyarországnak elveszni, koldusbotra jutni. — (Ez a szó koldus, koldusbotra jutás, oly kedvencz kifejezése az ellenzéknek, hogy nincs az a koldus bíró, a ki egész életében több kolduskodással bajlódott volna, mint a menynyi koldusczikket kell a magyar közönségnek az ellenzéki lapokból elolvasni. Vagy tán ez lesz jövőben a politikai pártelnevezés, mint a németalföldi »geuse«-öké: »en tout fidèle au roy. Jusque a porter la besace« ? (Mindenben hivek a királyhoz, egész a koldustarisznya viselésig.)

Lássuk tehát, mi van ebben a mi koldustarisznyánkban.

A hivatalos kimutatás »Magyarország áruforgalma a külfölddel (beleértve a külföldbe Ausztriát is) nevezetesebb áruczikkék szerint részletezve 1868—1874-ig« ezeket az adatokat szolgáltatja kezünkbe:

Magyarország behozatala a külföldről átlag egy évben tesz 481 millió 380 ezer forintot.

Ebből jut:

1. Divateczikkekre, piperére **60 millió** 429 ezer frt. (Ezt nem a koldusaszonyok viselik.)

2. Selyemárakra **34 millió** 598 e. frt. (Ez sem koldustarisznyatakarónak használtatik.)

3. Nürnbergi áruk, gyermekjátékokra **56 millió** frt (csupán a gyermekeinknek játszószerül behozott bádog katonákra és fapuskákra többet kiadunk, mint az összes honvédségünkre.)

4. Drága prémekre, bunda és diszmű-bőrökre **15 millió** 849 ezer forint.

Ez a négy tétel együtt **166 millió** 876 ezer forint.

Tehát csupán a semmi mulhatlan szükségét nem képező luxus-czikkekre kiadunk évenként csaknem annyit, mint az összes magyarországi fekvő birtokokra betáblázott hypothecaris magánadósság összege.

Alig van összesen több betáblázott adóssága a magyar birtokos közönségnek, mint a menynyt évenként és minden évben luxus-czikkekre kiád.

S én nem mondom azt, hogy ne tegye e kiadást a magyar közönség. Tisztességes luxust kell úzni civilizált nemzetnek. Egy egész kereskedelmi osztályt tart fenn az nálunk; nem is prédikálom, hogy hagyjuk azt el csak egy esztendőre. Senki sem fogadná meg, magam se tartanám meg. De csak azt követelem (bocsánat: »koldulom«) a tisztelt közönségtől, hogy mikor évenként 166 millió forintot ki tudunk adni selyemre, prémre, piperére, csecsebecsére, gyerekjátéokra, akkor ne kápsáljuk tele a világot azzal, hogy a rongy szakad le rólunk, s a kormány már az ingünket húzza le a nyakunkból!

Meg hogy éhen halunk! a betevő falatot veszik ki a szánkából!

Lássuk 5. sz. alatt. Behozatunk »délgyümölcsökben, tengeri és rajnai halakban,

francia pezsgőkben, csemegékben, — azután a mit nemes paripák, nemes juhok, ritka állatok, virágföld, fénymázos fedőcserép, arany és ezüst érmek, porcellán, butorok, márványművek« rovatai alatt behozatunk, az 17 millió 584 ezer forint árut tesz ki.

Jól teszszük! a ki ur, hadd költsön; de aztán lóhátról ne kolduljon!

Mindezen behozott cikkekben pedig semmi része nincsen annak a tisztelt választópolgártársnak künn a falun, a kinek a felízgatására vannak szánva ezek a felkoldustarisznyásító ellenzéki szózatok, mert annak a felesége nem hord párizsi piperét, a fia el tud játszani maga készítette játékszerrel; nürnbergi árukat készíti a helybeli asztalos és fazekas, annak a leánya a selymet csak szalagnak hordja, s annak a mente prémje hazai báránybőrből telik ki; az pezsgőre sem költ, sem szarvasgomba pástétomra, tehát minnek azt fellármázni, hogy jőjjön ide siratni azokat a szegény nagy urakat, a kiknek ilyen keserves kiadásaik vannak? S elhíttetni vele, hogy ő lesz koldussá, ha ezeknek a luxus-cikkei vámját felemelik.

Azután következik:

6-szor azon behozatalunk, mely vasutak, gépek, hajók szükségletét

képezi; ez tesz összesen 27 millió 506 ezer forintot.

Ez sem képezi a nagy közönség egyenes kiadását, bár annak a javára szolgál. Tehát már 211 millió 866 ezer forintot leszámithatunk a 481 m. 380 e. forint behozatalból, melyre a közönség nincs rá szorulva, melyet nem az hozat be, akit a szükség kényszerít rá, hanem a kinek fölöslege van, meg a ki épít valamit.

Most a 7-ik alatt összefoglalom azokat a behozatali czikkeket, a mikre valóban mindenkinek szüksége van; a mik nem fényezéshez, de tisztességes comforthoz valók, — de a mikből magunknak is erős kivitelünk van. A mit azért emlittek fel, mert a vámsorompó felállítása a mi kivitelünkre vetett vámban nagyobb veszteségünk lenne, mint a mennyi nyereséget remélünk a behozatalra vetett vámban.

Behozunk külföldről czukrot 13,756 ezer frt, dohányt 23 mil. 306 ezer frt, (kiviszünk 12 millió frt), gabonát 7 millió 318 e. (kiviszünk 78 millió 556 e.) aszalt gyümölcsöt, 667 e. babot, borsót 112 e., lisztet 2 m. 620 e. (kivitelünk 30 mill.), sertést 13 mil. 423 e. (kivitelünk 37 millió.), nadályt 1485 (ezt már csak kaphatnánk itthon!) húst 2 m. 608 e., tollu 562 e., stea-

rint 3 m. 478 e., olajt 4 m. 566 e., bort 1 m. 290 e. (kivitelünk 13 mill.), rumot 1 m. 373 e., eczetet 236 e., épületfát 1 m. 579 e., dongafát 3 m. 122 e., kőszenet 2 m., gipszet 568 e., köveket, 329 e., ásványvizet 249, üveget 2 m. 634 e., sört 955 e., papírt 4 m. 237 e., gyufát 298, tűzifát 58 e., összesen 95 millió forint értékig. Kiviszünk ellenben ugyanezen cikkekben 180 millió forint árut.

8. Csupán külföldről hozható és mindenkire nézve szükséges cikkek: a kávé, fűszerek, rizs, hering, összesen 5 millió 438 e. frt értékig: oly csekély összeg, hogy maga a vételár sem tesz bennünket még kol-dusokká.

9. A mik azután egészen az ipar-üző osztály üzletéhez szükséges behozatali cikkek: ásványok, hamuzsir, szóda, fonal, pamut, gyapju, vas, stb. az meggy összesen 20 millió 262 e. frtra. Ezeknél semmi olyan vám-emelés nem terveztetik, a miért érdemes legyen nagy zajt ütni.

Egyéb cikkekre nézve (nevezetesen a pamut- és gyapjuárakra) a vámfőlemelés világosan és eltagadhatatlanul az osztrák gyáriparnak előnyére válik. — Hogy ez az előny a magyar fogyasztó közönségnek

mentül kevesebb hátrányára vál-
jék, arról gondoskodni én is óhaj-
tok törvényhozási uton, hogy az
ebbe beleegyezés részünkről áldozat, azt sem
tagadhatom; de ha ez áldozat által az osztrák
gyáripar megmenthető (én hiszem is hogy
megmenthető, de más módokkal) én ugyan
az áldozatnak mentül kisebb mérv-
re leszállítására törekedni fogok,
de mereven megtagadni nem fogom azt egy-
velünk szorosán kapcsolt társországtól, mely-
nek mind erejére, mind őszinte jó szövetségé-
re a borús jövővel szemben oly bizton szá-
mitunk.

Ez még nem adja kezünkbe a koldusbo-
tot. De ha a mi Magyarországunk létének
megvédelmezése a jelen időben attól volna
föltételezve, hogy csak a koldusbottal vivhat-
juk ki fennállásunkat, még azt is a kezembe
venném.

VII.

A bankügy.

A fölött sem vitatkozom senkivel, hogy a kiegyezési kérdések másik legfontosabbika, a bankügy hazánkra nézve előnyösebben lenne-e megoldva a teljesen önálló nemzeti bank által, (bár azt senki se higgye, hogy a kölcsönadásoknál a magyar önálló bank szigorúbb nem lenne az osztráknál, s hogy annál mindenki kapna pénzt, a ki bebizonyítja, hogy arra nagy szüksége van) s ha mi sürgettük annak létrehozását, tettük a legjobb hiszemmel, meggyőződve annak kivihetőségéről. — A nagy pénzválság kitörése után azonban a kivihetőség esélyei nagyon alább szálltak, s a kitört keleti háború még szaporította az elénk tornyosuló akadályokat.

A magyar önálló nemzeti bankot létesíthetjük vagy Ausztriával egyetértően a papírpénz és ércpénz közötti különbséget meg-

szüntetve, vagy pedig Ausztria egyetértése nélkül, minden eddigi pénzügyi viszonyt megszakítva az osztrák pénzpiaczezal.

E két föltétel egyikére el kell határozunk magunkat, bármikor jöjjön is el az ideje a magyar önálló nemzeti bank fölállításának, melyről le nem mondtunk s melyhez való jogát érvényesíteni is fogja bizonynyal az ország.

Hogy az első föltétel, a valuta rendezése teljesíthető-e most? arra mindenki megfelelhet, a ki a mostani pénzviszonyokat ismeri. — Szükséges volna a sóbánya-utalványokon kívül fennmaradó, mintegy 300 mill. forintot a két államnak kölcsön venni, hogy ezzel a mostani fedezetlen állampénzjegyeket törlesszük. A mostani európai pénzviszonyok között nekünk 300 milliót kölcsön senki sem ad, s e kölcsönnek a kamataival sem terhelhetjük meg állami kiadásainkat.

Tehát fennmarad a másik esély: a magyar önálló nemzeti bankot felállítani, tekintet nélkül a valutakérdésre s ezzel együtt aztán megkezdeni a pénzügyi harczot Ausztriával.

Én nem állítom, hogy ez lehetetlen. Hogy a belforgalomra szükséges elég bankjegyünk legyen, az ehez szükséges érczala-

pot, még a jelen mostoha időkben is, beszerezhettük. S erről a lehetőségről még senki sem mondott le nálunk.

Hogy ezt előlegesen nem kísértettük meg, ennek az oka az, hogy a kiegyezésben megrázkódtatás nélküli modus vivendit kerestünk a két állam között.

Nem titkoljuk se a magyar, se az osztrák közönség előtt, hogy a kiegyezési javaslatnak vannak olyan részei, a melyek Magyarországnak kedvezők, vannak olyanok, a melyek Ausztriának kedvezők. Mink egyetemességében fogadjuk el a kiegyezést. De ha az osztrák fél kiválogatja belőle azt, a mi rá nézve jó, s elvetegeti, a mi nekünk előnyös, akkor a kiegyezésből nem lesz semmi. Ha az osztrák képviselők nem akarnak egyéb érdeket látni maguk előtt, mint Ausztriáét, akkor mi sem fogunk más érdeket látni magunk előtt, mint Magyarországét s akkor azután kitör közöttünk a nemzetgazdászati harcz, s ha a magyar közönség tettekben is olyan jól fogja azt viselni, mint hirlapjai viselik szavakban, ennek Austria vallhatja a nagyobb kárát.

Minket ha az osztrák fél belekény-
szeritebbe a harciba, helytt állunk
neki.

VIII.

**Kifelé kezdjünk-e harcot, vagy befelé? vagy
egyszerre mind a kettőt?**

Az a kérdés, mit akarunk?

Állami hatalmunknak teljes erő-
vel érvényesítését-e a világpiaczon; vagy
magánérdekeinknek érvényesítését-e a
pénzpiaczon?

Akár az egyiket akarjuk komolyan,
akár a másikat; értem, és hozzájárulok.

De ha azt akarjuk, hogy monarchiánk
a külactióhoz abban az irányban kezdjen
hozzá, a melyben mi óhajtjuk, akkor ne ül-
jünk le a palatáblával a kezünkben, azt kal-
kulálni, hogy hol veszünk, mi egy garast,
hol nyer Ausztria kettőt? hanem mondjuk
azt, hogy »vitam et sanguinem, nec non ave-
nam!« S államgazdaságunknak rendbehoza-
talát folytassuk a maga rendjén, de a nagy
függő kérdések megoldását hagyjuk a jövő
lustrumra.

Vagy pedig ellenben lássunk a pénzügyi bajaink orvoslásához, kezdjük meg a gazdasági harcot Ausztria ellen komolyan, hanem akkor aztán mondjunk le évtizedekre a katonai állam ambíciójáról, küldjük haza hadseregünket, honvédségünket s ne törődjünk vele, hogy mi történik oda künn a világban?

De hogy egyszerre egy füst alatt megizenjük a harcot Ausztriának is meg Oroszországnak is; hogy veszszünk össze elébb idehaza jó barátok és érdekfelek, bántsuk meg és idegenítsük el legvalódibb pártfogónkat és országunk felkent bajnokát, a koronás királyt, tegyünk gyűlöltté minden magyar hazafit, ki a tömeg közül kilátszik, a közönség előtt; keserítsük el magát a magyar nemzetet saját vezérei ellen, s aztán úgy menjünk széttépve, pártokra szakgatva, külellenséget keresni: azt én nemzetemnek nem tanácsolhatom.

Az ellenzék azonban »ezt« tanácsolja, s meg is van a kivánt sikere: a népszerűség. — Természetes. Minden háború nagyon népszerű dolog, addig, a míg az ember benne nincs; de legnépszerűbb a saját vezéreink és saját honfiaink ellen viselt háború.

Elképzелhető, mily népszerűtlenséggel küzd akkor az olyan államférfi, a ki mind

a két téren addig akarja a békés állapotot fenntartani a rábizott monarchia számára, a míg csak annak sértett érdekei a harcot nem követelik!

IX.

Külpolitikánk helyes uton jár-e?

Megvoltak-e, meglesznek-e védve monarchiánk érdekei a külpolitikában? arra úgy hiszszük, a közeljövő eltagadhatlan választ fog adni.

A delegatió küldöttségének e választ előre is megadta Andrássy s semmi ok nem volt válaszában meg nem nyugodni.

Dobra ütni nem lehet a külpolitika tényeit; de annyit meglehet mindenkinek mondanunk, hogy gondoskodva van, miszerint az ozman birodalom területén új államalakulások, melyek monarchiánkat fenyegetnék, ne történjenek.

Ez a mi érdekünk. De az ozman birodalom keresztyén alattvalói sorsának megjavítását megakadályozni, az már nem a mi érdekünk.

Ezen valódi érdekeink megóvását, ha

békés úton kivihetjük, jó; ha nem, más eszközökre is készen vagyunk.

De ez a mi soknemű ellenzékünknek nem elég.

A mit ők kívánnak, az nem kevesebb, mint hogy külügyminiszterünk vontatja volna el Törökországról ide Magyarországra a háborút Oroszországgal, a mely esetben bizonyosak lehetünk felőle, hogy egész Európa magunkra hagyott volna bennünket a küzdelemben, sőt magában Törökországban is nem az 1877-iki hősi ellenállásra kényszerült, hanem az 1876-ki álmos, fatalista, megfoghatatlan lassú elhatározású fegyvertárost találtuk volna fel, s a török kormány örült volna, hogy akadt egy bolond, a ki az ő veszedelmét megvette készpénzen, s most nekünk volna egy pár százezer halottunk, a magyar ifjúság színe, virága (mert bizony egy Oroszország elleni háborúban nekünk kell az első hadtestet képeznünk) volna egy ezer millió forinttal több adósságunk, s miután a hadviselés Isten dolga, s az iránt nincs praedestinálva a sors könyvében, hogy okvetlenül nekünk kell győznünk, az is meglehet, hogy volnának saját hazánk területén leégetett falvaink és városaink nagy számmal, s azon esetben, ha Oroszország ver meg minket, el-

veszthettük volna Erdélyt, Gallicziát, ha pedig mi vertük volna meg Oroszországot, ugyan mi lett volna a jutalma hősi erőfeszítésünknek? Az, hogy Sztambulban Mahmud Damad pasára nézve megkönnyítettük volna annak a gazdálkodásnak a folytatását, a melyért itthon a minisztereinket rég a vádlatok padjára ültették volna. Egyebet nem nyertünk volna a legyőzött Oroszországtul. Mert mi nekünk nem kell még ajándékba se, területnagybodás akár Orosz-, akár Oláhországból.

Igen, de meg lett volna a dicsőségünk.

No — ez a szó az, a min hajótörést szenved minden magyar államférfi.

Mert a ki azt mondja a magyarnak, »kicsiny nemzet vagy, sok az ellenséged: ápd a nemzetiségedet csendesen, munkálkodjál, gyarapodjál, tanulj, tedd magadat szükségessé,« az hazaáruló! azt megkövezzük. Hanem a ki azt mondja neki: »ne félj semmit, izenjháborut az egész világnak, megbirod te azt; utánozd a nagy nemzeteket ragyogó hibáikban!« az félistenünk lesz, azt vállainkra emeljük.

A nagy tetteket elfeledjük, hanem a nagy szavakra megemlékezünk.

Elfelejtjük azt, hogy magyarok vagyunk.

Hanem a kit sorsa azzal vert meg, hogy egy kicsiny nemzetnek nagy embere legyen s aztán ezt a kicsiny nemzetet jobban szeresse, mint saját nagy »magát«, az mind érzi azt a nehéz felelősséget, a mi válságoknál előáll, a midőn ezt a kicsiny nemzetet kockára kellene tennie.

Tán nem tudnának a mi nagy embereink is merészebb röptü politikát követni, ha ez a föld itt a lábaik alatt nem fogná meg őket s nem huzná le magához?

E hazai földnek a vonzereje teszi kisebbé a mi nagy embereinket s ez az ő önmegkissebbítésük az ő legmagasabb erényük.

Voltak nagy embereink, kiknek a lefolyó három évtized alatt kezükbe volt adva a mód és alkalom, hogy a historia könyvébe nevük mellé egy új, fényes fejezetet irjanak be. Nemzetük vérével kellett volna azt írni s megiratlan hagyták.

Igy tesz most Andrásy és Tisza.

Az egyiknek olyan szép alkalma volna egy nagyon népszerű külháboruba belevinni

a monarchiát, mint a másíknak egy erős nemzetgazdasági harciba Ausztria ellen Magyarországot

Még nem tudhatjuk, hogy a sors jóvólából nem kapjuk-e meg egyiket, vagy másikat, vagy mind a kettőt?

De annyi bizonyos, hogy ez a két magyar államférfi, a mig csak lehet, mindkét harcztól meg akarja kimélni a monarchiát.

Ha nem Andrássy volna a külügyminister, hanem valaki más; az tán rég a kardjára csapott volna; hanem hogy aztán az a hivatkozott kard abban az irányban vitt volna-e bennünket a harciba, a melyet nemzetünk óhajt? az iránt nincs szerződésünk a sorssal.

Hanem azért még is ez a két legjobban szidalmazott férfia a magyar nemzetnek.

Pedig bizony a keserü érzések legkeserübbike az, mikor egy hazafinak, ki multjának talapzatán úgy állt a nemzet előtt, mint egy szobor, most diribról darabra kell magát töretni hagyni, hogy ezeken a sárba hany, márvány darabokon gázoljon ki a nem-

zete száraz lábbal abból a pocsolyából, a mibe mások vitték bele.

Jobbat pedig mások se tehetnének, de rosszabbat igen.

Mert az iránt senki ne tápláljon csalódásokat, hogy »az a párt«, amely Andrássy megüresedő székére számít, nem Törökországnak a barátja, s Andrássyt — parlamenti uton — meg lehet ugyan bizonyítani a cunctatorságáért; de az actio nem abban az irányban fog akkor megindulni, a melyben a hazai ellenzék álmodta, s melyben mi is óhajtjuk, de — ha lehet — elvárás és drága dicsőség nélkül; ha nem lehet, ezeken keresztül!

X.

Tiz esztendő nem öröklét, de nem is halál!

A kiegyezésnél tiz esztendei szerződésről és bankprovisoriumról van szó.

Ez a legjobb igazolása az egész egyezkedésnek.

Tiz esztendő egy nemzetnek életében nem idő.

Azok az ellenzéki szóvivők, a kik azt mondják, hogy tiz esztendő múlva már nem lesz magyar nemzet, mert ez a szerződés megsemmisíti; gonoszabbul rágalmazták ezt a nemzetet, mint a legdühösebb ellenségei; mert azok még csak azzal fenyegetnek bennünket, hogy száz év múlva pusztulunk el, mint fényűző, erőszakoskodó barbarok; de ellenzékünk szerint tiz év elég arra, hogy elveszszünk, mint a Kanahánban megélni nem tudó kretinek.

Én pedig ellenkezőleg azt állítom, hogy erre a tiz évre nekünk van a legtöbb szükségünk.

A nemzetgazdászati versenytusának be kell következni Magyarország és Ausztria között; de nem akkor, mikor leggyengébbek, hanem mikor legerősebbek leszünk.

E jövő tiz esztendő viszonyai nem lesznek rosszabbak e kiegyezés következtében, sőt bátran merjük mondani, hogy jobbak lesznek az elmúlt tiz esztendőénél, melynek annyi magasztalója akad, és méltán, mert ez alatt emelkedtünk európai állam magaslatára

A drágán megfizetett tanulságokat hasznunkra fordítandjuk a jövő tizedben.

Nem fogunk lánczhidakat, palotákat, vasutakat építeni, nem szaporítunk hivatalnok sereget, nem alapítunk koczkáztatott vállalatokat, megtakarítjuk a jobb évek feleslegét, s mikor aztán a magunk lábán meg tudunk állni, akkor szép csendesen elkészítjük az átmeneti intézkedéseket, hogy financialis önállóságunk minden sajnos rázkódás nélkül jőjjön létre.

De ehhez az egész nemzetnek a kitartó közreműködése szükséges, mert ezt csupán nagy szavu határozatokkal ki nem vivjük.

Ez a ránk következő évtized egyuttal az utolsó évtized a magyar nemzet évezredes történetéből.

N y o l c z é v m u l v a a m a g y a r n e m z e t n e k e h a z á b a n l e t e l e p ü l é s e é v e z r e d e s ü n n e p é t ü l i m e g e z e n o r s z á g.

Ránk van bizva, hogy a magyar első milenium utolsó nyolcz évét mivel töltsük be?

Azzal-e, hogy ez alatt összetörjünk mindent, a mi nemzetünkben nagy volt; hogy belső meghasonlás miatt tehetetlenül roskadjunk össze, hogy kihirdessük magunkat vagyionbukottaknak, életképteleneknek, kormányozhatatlanoknak, senkivel össze nem férhetőeknek, hogy ellenségeinkké tegyük köröskörül minden szomszédainkat?

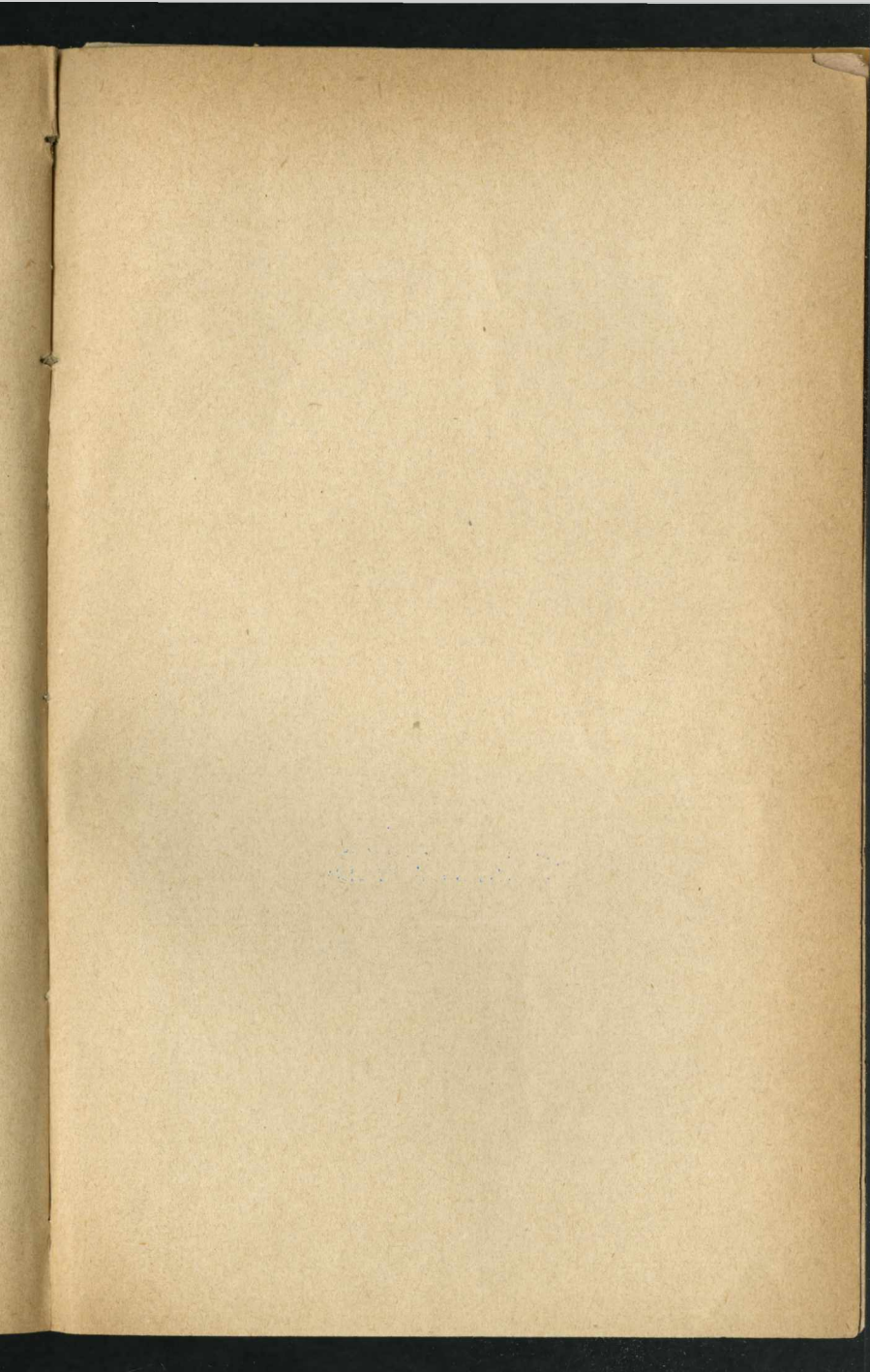
Vagy pedig azzal, hogy erőnk kifejtése, szellemi és anyagi gyarapodásunk, politikai

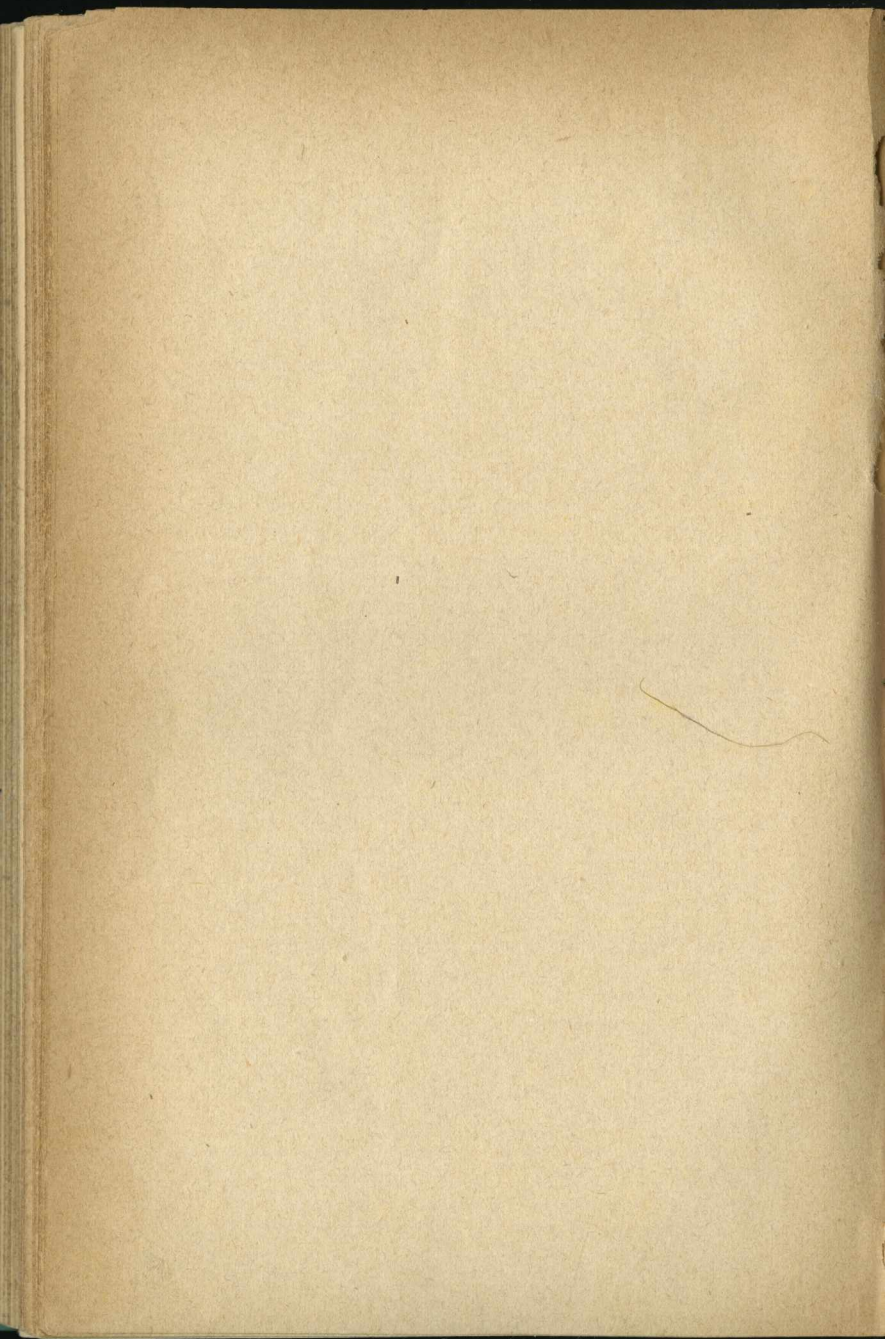
érettségünk, elpazarolatlan vagyonunk és harczyi erőnk s saját alkotmányunk és törvényeink iránti tiszteletünk által a magyar nemzetet Európában szükségessé s a második évezredre méltóvá tegyük?

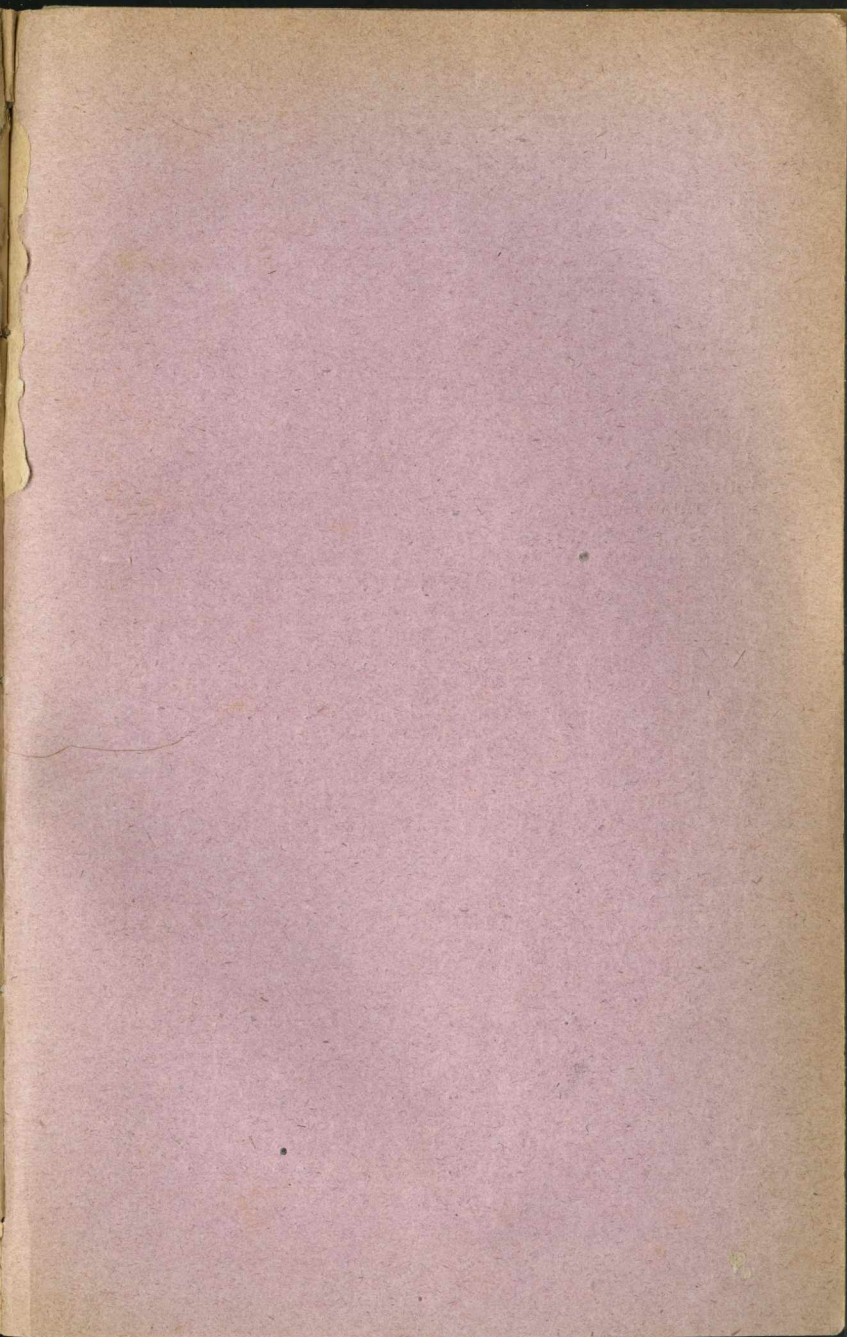
Én az utóbbit akarom elérni.

Dr BALLAGI GÉZA.

Az Athenaeum könyvkiadó-hivatalában.

Budapesten, (barátok-tere, Athenaeum-épület)

s általa Magyarország minden könyvkereskedésében kapható :

- JÓKAI Mór. **Szerelem bolondjai.** Regény. 4 kötetben. Második kiadás 4 frt.
- **Fekete gyémántok.** Regény. Öt kötet 5 frt.
- **Föld felett és víz alatt.** Regények 1 frt 40 kr.
- TARTALOM: Párbaj istennel. — A magyar Faust Hatvani tanár. — A nők a tüzhely mellett. — Két léghajós. — A csigák regénye.
- **Eppur si muove.** És mégis mozog a föld. Regény. 6 kötet. 6 frt.
- **A véres kenyér.** Egy ifju hős naplója 60 kr.
- **Az arany ember.** Regény. Öt kötet 5 frt.
- **Chinchilla herczeg.** — Kerüld a szépet. — Baróthy Ilona. — A rútak rútja. 1 frt.
- **A fránya hadnagy.** — Még sem lesz belőle tekintetes asszony. — Hol leszünk két év múlva. — Báró Jósika Miklós. — Egy szónok, a ki »el nem áll!« 1 frt.
- **A fekete sereg.** — A sajtó és a censura Magyarországon. 1 frt.
- **Jövő század regénye.** Kilencz kötetben. (Első rész. Az örök harcz.) Regény. Öt kötetben 5 frt.
- (Második rész. Az örök béke.) Regény. Négy kötetben 4 frt.
- **A szegénység utja.** Regény egy kötetben 1 frt.
- **Egy ember a ki mindent tud.** Egy darab regény 1 frt.
- **Enyim, tied, övé.** Regény hat kötetben 6 frt.
- **Az élet komédiásai.** Regény hét kötetben 7 frt.
- **A Debreczeni Lunátikus.** Elbeszélés egy kötet 80 kr.
- **Egész az éjszaki polusig! vagy mi lett tovább a Tegethoffal?** Regény két kötetben. Egy a hajón hátramaradt matróz feljegyzései után 1 frt 80 kr.
- **Szép Mihál.** Regény három kötetben 3 frt.
- **Egy az isten.** Regény hat kötetben 6 frt.
- **Az életből elvesve.** Beszélyek. Három kötet. (Sajtó alatt.) 3 frt.
- **Elbeszélő költeményei és satyrái.** Egy erős kötetben fűzve 2 frt.
- Diszkötésben 3 frt.
- **Kakas Márton politikai költeményei.** Kiadta Jókai Mór. Fűzve 1 frt 50 kr.
- Csinos angol-vászon kötésben 2 frt.
- Aranyozott kötésben, arany-metszéssel 2 frt 50 kr.
- Üstökös-album.** Szövegét írta Jókai Mór. A képeket rajzolta Jankó. Két nagy kötet, kemény táblába kötve 3 frt.

